

Др Драгутин Тошић,
Редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду

Др Мирко Грчић,
Редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду

Др Богдан Лукић,
Доцент Географског факултета Универзитета у Београду

Др Марија Јефтић,
Доцент Географског факултета Универзитета у Београду

Др Биљана Јовановић-Гавриловић,
Редовни професор Економског факултета Универзитета у Београду

НАСТАВНО-НАУЧНО ВЕЋЕ ГЕОГРАФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

На седници Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду именовани смо у Комисију за преглед и оцену докторске дисертације под насловом **Географске детерминанте регионалног развоја Војводине**. Након прегледа рукописа дисертације и пратеће документације подносимо

ИЗВЕШТАЈ

1 БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Мр Милош Д. Лутовац је рођен 1979. године у Београду. Основну школу "Сава Ковачевић" и XIV београдску гимназију природно-математичког смера завршио је са одличним успехом.

Економски факултет Универзитета у Београду уписао је јуна 1998/99. године као редован студент (на буџету), а исти завршио 2004. године са општом оценом 8.78 у току студија и оценом 10 на дипломском испиту, на тему „Организација контроле квалитета у производном процесу предузећа“ на смеру Финансије, банкарство и осигурање. Исте године уписао је последипломске – магистарске студије на Економском факултету Универзитета у Београду, смер Фискални и монетарни менаџмент и управљање друштвеним делатностима. Положио је све предвиђене испите са просечном оценом 10. Дана 30. јуна 2008. године одбранио је магистарску тезу под насловом „Преображај образовања у Србији на тржишним принципима и прилагођавање европским стандардима“, и стекао академски назив магистра економских наука.

Учествовао је на курсевима и програмима усавршавања у земљи и иностранству и има преко педесет објављених научних и стручних радова. Говори енглески, француски језик.

Радно искуство и педагошки рад Милоша Д. Лутовца

Три школске године радио је као демонстратор, учествујући у обављању вежби, колоквијума и других облика наставе на Економском факултету Универзитета у Београду, на предмету Национална економија.

Од 2005. године ради као стручни сарадник у настави на Београдској пословној школи – Високој школи струковних студија на предмету Основи економије и Економија, а од 2013. године ради као предавач на Београдској пословној школи на предмету Пословна економика и Анализа пословања.

Списак објављених радова

1. Милош Д. Лутовац, *„Образовање у Србији као фактор развоја“*, „Школа бизниса“, бр. 2/2006., Нови Сад, ВПШ, стр. 42-48. ISSN 1451-6551.
2. Милош Д. Лутовац, *„Пензијско осигурање у Србији и Црној Гори“*, „Школа бизниса“, бр. 3/2006., Нови Сад, ВПШ, стр. 68-75. ISSN 1451-6551.
3. Милош Д. Лутовац, *„Великани српске економије-осврт на живот и дело Косте Цукића“*, „Школа бизниса“, бр. 3/2007., Нови Сад, ВПШ, стр. 16-21. ISSN 1451-6551.
4. Милош Д. Лутовац, *„Пољопривреда као фактор развоја привреде општине Беране“*, „Глобус“, бр. 32., Београд 2007. године, Српско географско друштво., стр. 291-296. YU ISSN 0351-0050, UDK 91, COBISS.SR-ID 133408519.
5. Милош Д. Лутовац, *„Информациони систем и информационе технологије у здравству“*, „Школа бизниса“, бр. 1/2008., Нови Сад, ВПШ, стр. 95-100. ISSN 1451-6551.
6. Милош Д. Лутовац, *„Америчка привредна слика“*, „Школа бизниса“, бр. 2/2008., Нови Сад, ВПШ, стр. 27-30. ISSN 1451-6551.
7. Милош Д. Лутовац, Милена Лутовац, *„Неопходност стандардизације у образовању“*, „Школа бизниса“, бр. 3/2008., Нови Сад, ВПШ, стр. 88-91. ISSN 1451-6551.
8. Милош Д. Лутовац, Милена Лутовац, *„Успон православних финансија јединствене Русије“*, „Школа бизниса“, Нови Сад, ВПШ, бр. 4/2008., стр. 28-34. ISSN 1451-6551.
9. Вера Субић, Милош Д. Лутовац, *„Инвестициони менаџмент“*, „Нови економист“, бр. 3/2008., јануар-јун 2008., Бијељина, БиХ, Факултет спољне трговине., стр. 11-15. ISSN 1840-2313.
10. Милош Д. Лутовац, *„Важност стандардизације у образовању“*, у часопису „Women“, магазин за здраву породицу, број 31-2008. Бања Лука, Босна и Херцеговина., стр. 63.
11. Милош Д. Лутовац, *„Интернационалне и информационе стратегије и њихов утицај на образовање“*, зборник радова са међународног научно-стручног скупа “Енергетске технологије 2008. са тематском конференцијом: Знање, пословање, финансије“, Врњачка бања 2008. године.
12. Милош Д. Лутовац, Милена Лутовац, *„Финансијска криза на западу-Америка пред банкротством“*, „Школа бизниса“, Нови Сад, ВПШ, бр. 1/2009., стр. 16-20. ISSN 1451-6551.

13. Милош Д. Лутовац, Милена Лутовац, „Регионална туристичка сарадња земаља западног Балкана и глобална економска криза“, „Школа бизниса“, бр. 4/2009., Нови Сад, ВПШ, стр. 52-61. ISSN 1451-6551.
14. Милош Д. Лутовац, „Расходи за образовање и здравство у државама Европске уније и Републици Србији“, „Међународна политика“, бр. 1133., јануар-март 2009., Београд, Институт за међународну политику и привреду., стр. 84-90. ISSN 0543-3657, UDK 327, UDK: 342.1:351.851:614.39(061.1).
15. Милош Д. Лутовац, „Регионална сарадња земаља Западног Балкана и „CEFTA“ 2006“, зборник радова са међународне конференције „Србија и регионална сарадња“, Београд, јун 2009. године, Институт за међународну политику и привреду и Hanns Seidel Stiftung Минхен, стр. 307-315. ISBN 978-86-7067-124-9.
16. Милош Д. Лутовац, „Образовање као развојни стуб економије и глобална економска криза“, зборник радова са међународне конференције „Пословно окружење у Србији и светска економска криза“, Нови Сад, октобар 2009. године, Висока пословна школа струковних студија Нови Сад., стр. 55. ISBN 978-86-7203-101-0, ISBN 978-86-7203-102-7 (CD-ROM).
17. Милош Д. Лутовац, Милијана Ђорђевић, Биљана Лазић, „Tourism As The Developmental Factor Of The South eastern European Countries During The World Economic Crisis“, „Туризам и хотелска индустрија 2010“, Опатија, мај 2010. године, Хрватска, Факултет за менаџмент у туризму и угоститељству Ријека., стр. 1022-1033. ISBN 978-953-6198-78-8, ISBN 978-953-6198-79-5 (CD-ROM),UDC 338.48:65.012>(063) 640.4:65.012>(063),
18. Милош Д. Лутовац, Биљана Лазић, Милијана Ђорђевић, „Cultural Heritage of Roman Emperors in Serbia in Function of Tourism Development“, Зборник радова са седме међународне научне конференције „Management in Function of the Increased Tourist Expenditure“, Faculty of Tourism and Hospitality Management, Opatija, University of Rijeka, мај 2010. године. ISBN 953-6198-49-5.
19. Милош Д. Лутовац, „Србија и Европска банка за обнову и развој-перспектива развоја односа“, зборник са међународне конференције „Србија и међународне организације“, Београд, октобар 2010. године, Институт за међународну политику и привреду и Hanns Seidel Stiftung Минхен., стр. 358-367. ISBN 978-86-7067-158-4.
20. Биљана Лазић, Јасмина Марков, Милош Д. Лутовац, „Application of information technologies in the process of researching the market and planning future offer of service enterprises“, зборник радова са међународне конференције „Information and Communication Technologies for Small and Medium Enterprises (ICT-SME's 2011), септембар 2011. године, Технички факултет Михајло Пупин Зрењанин-Универзитет Нови Сад.
21. Јасмина Марков, Биљана Лазић, Милош Д. Лутовац, „Marketing Mix Planning in the Function of Improving Quality of Hospitality Services and Consumer Satisfaction“, зборник радова са међународне конференције „Contemporary Trends in Tourism and Hospitality 2011 – Via Danube the Main Street of Europe“, септембар 2011., Департман за географију, туризам и хотелијерски менаџмент, Природно-математички факултет Универзитет Нови Сад, стр. 354-366. ISBN 978-86-7031-233-3.
22. Милош Д. Лутовац, „Спољна економска политика Европске Уније према Руској Федерацији“, Зборник радова са међународне научне конференције „Спољна политика Србије

и заједничка спољна и безбедносна политика Европске Уније“, октобар 2011. године, Институт за међународну политику и привреду из Београда и Hanns Seidel Stiftung из Минхена., стр. 220-229. ISBN 978-86-7067-171-3.

23. Милош Д. Лутовац, Милена Лутовац, „*Специфичности регионализације у привреди Републике Србије*“, зборник радова са међународног научног скупа „Проблеми и изазови савремене географске науке и наставе“, децембар 2011. године, Географски факултет, Универзитет у Београду, стр. 363-370. ISBN 978-86-82657-98-9, UDK 332.14(497.11).

24. Милена Лутовац, Ана Ђорђевић, Милош Д. Лутовац, „*Challenges for Tourism in the Future*“, „21-th Biennial International Congress Tourism and Hospitality Industry 2012.“, Опатија, мај 2012. године, Хрватска, Факултет за менаџмент у туризму и угоститељству Ријека, стр. 507-511. ISSN 1848-4581

25. Милена Лутовац, Ана Ђорђевић, Милош Д. Лутовац, „*Influence of Psychological Determinants on the Behaviour of Consumers in Tourism*“, зборник радова са осме међународне научне конференције „Management in the Function of Increasing the Tourism Consumption“, Faculty of Tourism and Hospitality Management, Opatija, University of Rijeka, мај 2012. године, стр. 171-178. ISSN 1846-288X, UDC 658.89.013:338.48.

26. Милош Д. Лутовац, Биљана Јазић, Јасмина Марков, „*Advancing the Quality of Tourist Services and Improving the Process of Service Provision*“, зборник радова са осме међународне научне конференције „Management in the Function of Increasing the Tourism Consumption“, Faculty of Tourism and Hospitality Management, Opatija, University of Rijeka, мај 2012. године, стр. 179-184. ISSN 1846-288X, UDC 338.486.

27. Милош Лутовац, Биљана Јазић, Јасмина Марков, „*Influence of Knowledge Management On Tourism Development-Consideration And Possibilities*“, „21-th Biennial International Congress Tourism and Hospitality Industry 2012.“, Опатија, мај 2012. године, Хрватска, Факултет за менаџмент у туризму и угоститељству Ријека, стр. 345-349. ISSN 1848-4581.

28. Милена Лутовац, Милош Д. Лутовац, „*Преображај финансирања високог образовања у Србији у функцији новог модела развоја*“, „Економски видици“, vol. 17 број 3/2012., Београд, Друштво економиста Београда, стр. 377-384.

29. Милена Лутовац, Милош Д. Лутовац „*Регионални развој индустрије у Србији, Црној Гори и БиХ*“, зборник радова са међународне научне конференције „Унапређење односа Србије са државама југоисточне Европе“, октобар 2012. године, Институт за међународну политику и привреду из Београда и Hanns Seidel Stiftung из Минхена, стр. 417-436. ISBN 978-86-7067-183-6.

30. Милена Лутовац, Милош Д. Лутовац, „*Role of Pension Funds in the Financial System of Serbia and Comparative View with the States of South East Europe*“, зборник радова са међународне научне конференције „ebm-2012, Contemporary Issues in Economics, Business and Management“, Економски Факултет Универзитет у Крагујевцу, стр. 323-330. ISBN 978-86-6091-037-2.

31. Милена Лутовац, Ана Ђорђевић, Милош Д. Лутовац, „*Економски показатељи регионализације у Србији са освртом на државе Западног Балкана*“, зборник радова са дванаестог међународног научног скупа „Институционалне промене као детерминанта привредног развоја Србије у 2013. години“, април 2013., Економски факултет Универзитет у Крагујевцу, стр. 277-290. ISBN 978-86-6091-043-3.

32. Милош Д. Лутовац, Радомир Вујадин, Милена Лутовац, *„Економске детерминанте регионалног развоја индустрије земаља Западног Балкана“*, зборник радова са међународне научне конференције „EU Integration-Challenges and Prospects for Western Balkan Countries“, јун 2013. године, Институт за међународну политику и привреду из Београда и Hanns Seidel Stiftung из Минхена, стр. 370-384. ISBN 978-86-7067-195-9.
33. Милош Д. Лутовац, Борис Јевтић, Радмила Грозданић, *„Институционална инфраструктура регионалног развоја Србије“*, зборник радова са саветовања „Регионални развој Србије: пре, за време и после кризе“, часопис Економски видици, број 2-3, октобар 2013. године, Друштво економиста Београда и Привредна комора Београда, стр. 409-426.
34. Радмила Грозданић, Милош Д. Лутовац, Борис Јевтић, *„Карактеристике региона Јужна и Источна Србија и региона Шумадија и Западна Србија“*, зборник радова са саветовања „Регионални развој Србије: пре, за време и после кризе“, часопис Економски видици, број 2-3, октобар 2013. године, Друштво економиста Београда и Привредна комора Београда, стр. 393-408.
35. Милош Д. Лутовац, *„Положај пољопривреде и њен утицај на регионални развој Србије“*, зборник радова са међународног научног скупа „Географско образовање, наука и пракса: развој, стање, перспективе“, децембар 2013. године, Географски факултет, Универзитет у Београду, стр. 63-68. ISBN 978-86-6283-015-9.
36. Дејан Радуловић, Милош Д. Лутовац, Софија Радуловић, *„Регионалне разлике, индустријски сектор и промене“*, зборник радова са међународног научног скупа „Деиндустријализација у Србији-могућности ревитализације индустријског сектора“, март 2014. године, Институт економских наука Београд и Београдска банкарска академија, стр. 277-295. ISBN 978-86-89465-12-9.
37. Милена Лутовац, Милош Д. Лутовац, Ана Ђорђевић, *„Сценарио нове индустријализације Србије“*, зборник радова са тринаестог међународног научног скупа „Институционалне промене као детерминанта привредног развоја Србије у 2014. години“, април 2014., Економски факултет Универзитет у Крагујевцу, стр. 185-194. ISBN 978-86-6091-047-1.
38. Милош Д. Лутовац, *„Узроци и последице стандардизације у образовању“*, зборник радова са међународне научне конференције „Globalisation Challenges and Social-Economic Environment of the EU“, Ново Место-Словенија, април 2014. године, Faculty of Business and Management Sciences Novo Mesto, School of Business and Management Novo Mesto.
39. Милош Д. Лутовац, Владимир Тодоровић, Миле Рајковић, *„Education As A Determinant Of Development In World Economic Crisis“*, зборник радова са међународне научне конференције „Management, Knowledge and Learning, International Conference 2014 “Human Capital Without Borders: Knowledge and Learning for Quality of Life”, Попроторж-Словенија, јун 2014. године, International School for Social and Business Studies Celje Slovenia, Kasetsart University Thailand, Maria Curie-Skłodowska University Poland, Emuni University Slovenia, стр. 719-724. ISSN 2232-3309, ISBN 978-961-6914-09-3 (pdf).
40. Славко Вукша, Милисав Терзић, Милош Д. Лутовац, *„Систем федералних резерви као инструмент монетарне политике САД“*, зборник радова са седамнаесте међународне

конференције „ICDQM-2014, Управљање квалитетом и поузданошћу“, јун 2014. године, Истраживачки центар за управљање квалитетом и поузданошћу, Београд, стр. 382-388.

41. Милош Д. Лутовац, „Утицај демографских детерминанти на регионални развој Србије“, зборник радова са међународног научног скупа „Регионални развој и демографски токови земаља Југоисточне Европе“, јун 2014., Економски факултет Универзитета у Нишу, стр. 351-363. ISBN 978-86-6139-092-0, UDK 314:332.146.2(497.11).

42. Милош Д. Лутовац, Милена Лутовац, „Степен регионалне развијености Србије“, Зборник радова са међународне научне конференције „Serbia in Modern European and Regional Environment“, јул 2014. године, Институт за међународну политику и привреду из Београда и Hanns Seidel Stiftung из Минхена, стр. 161-176. ISBN 978-86-7067-215-4.

43. Данило Ж. Марковић, Милош Д. Лутовац, „Специфика Развития Экономической Системы Сербии Между Европой и Азией“, зборник радова са међународне научно-стручне конференције, „Современные концепции научных исследований“, јул 2014., Евразийский Союз Ученых, Москва, Русија, стр. 143-145. ISSN 2575-7999.

44. Милош Д. Лутовац, Јевтић Борис, Грозданић Радмила, Даниловић Грковић Гордана, Закић Небојша, „Competency Model for Regional Disparities-Serbian Development Context“, у часопису „Transactions on Advanced Research-TAR“, јул 2014., Vol 10, број 2, IPSI Belgrade Internet Research Society New York, Frankfurt, Tokyo, Belgrade, стр. 18-29. ISSN 1820-4511.

45. Милош Д. Лутовац, Владимир Тодоровић, Милена Лутовац, „Утицај економских промена у Србији на национално образовање“, књига резимеа са међународне научне конференције „Улога образовања и васпитања у развијању хуманистичких, интеркултуралних и националних вредности“, септембар 2014., Филозофски факултет у Приштини (Косовској Митровици) и Српска Академија Образовања, стр. 87-88. ISBN 978-86-6349-028-4.

46. Милош Д. Лутовац, Снежана М. Зечевић, Владимир М. Тодоровић, „Contemporary Views on the Importance of Human Capital for Economic Development“, у часопису „International Journal of Education TEACHER“, децембар 2014., Vol. 7, Универзитет „Свети Климент Охридски“, Битољ, Македонија, Педагошки факултет Битољ, стр. 129-135. ISSN 1857-8888 (on line), ISSN 1409-6870 (print).

47. Милош Д. Лутовац, Никола Филиповић, „Утицај климатских промена на привредни развој“, зборник радова са осмог међународног научно-стручног скупа, „Планска и нормативна заштита простора и животне средине“, април 2015. године, Асоцијација просторних планера Србије, Географски факултет Универзитета у Београду, Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, стр. 333-339. ISBN 978-86-6283-023-4, COBISS.SR-ID 214347788.

48. Милош Д. Лутовац, Данило Ж. Марковић, „Влияние информационного общества на развитие образования“, зборник радова са међународне научно-стручне конференције, „Современные концепции научных исследований“, март 2015., Евразийский Союз Ученых, Москва, Русија, стр. 82-85. ISSN 2575-7999.

49. Милош Д. Лутовац, Драгица Гатарић, „Регионални развој Србије у процесу евроинтеграција“, књига резимеа са међународног научног скупа „Наука и евроинтеграције“, мај 2015., Универзитет у Источном Сарајеву и Филозофски факултет Пале, стр. 179-180.

50. Милош Д. Лутовац, „Специфичности регионалног развоја Србије у периоду транзиције“, 4. српски конгрес географа са међународним учешћем, „Достигнућа, актуелности и изазови географске науке и праксе, поводом 150 година рођења Јована Цвијића“, октобар 2015. године, Географски факултет, Универзитет у Београду, Српско географско друштво, стр. 343-348. ISBN 978-86-6283-032-6, COBISS.SR-ID 220054796, књига резимеа стр. 99-100., ISBN 978-86-6283-029-6, COBISS.SR-ID 217883404.

51. Милена Лутовац, Милош Д. Лутовац, Небојша Јеринић, Владимир Тодоровић, „*The Impact of the Transition to the Development of the Industry Serbia*“, зборник радова са четврте међународне конференција са међународним учешћем „REDETE 2015, Researching Economic Development and Entrepreneurship in Transitional Economies“, октобар 2015., Karl-Franzens-Universitat, Institute of Economics Graz-Austria, и Економски факултет Универзитет Бања Лука, стр. 1-12.

52. Милош Д. Лутовац, Владимир Тодоровић, Душан Марковић, „*Экономическая политика славянских государств и Европейского Союза по отношению к Российской Федерации*“, зборник радова са тринаесте међународне научно стручне конференције са међународним учешћем, „Цивилизационные Разломы: Мировое Сообщество и Судьба России“, новембар 2015., Међународни независни економско-политички универзитет и Академија МНЭПУ Москва, стр. 175-181. ISBN 978-5-7383-0382-1.

53. Славољуб Јовановић, Драгица Гатарих, Зорица Прњат, Горан Анђелковић, Јасмина М. Јовановић, Богдан Лукић, Милош Д. Лутовац, „*Exploring Proenvironmental Behavior of Serbian Youth Through Environmental Values, Satisfaction, and Responsibility*“, у међународном часопису листе SSCI THOMSON REUTERS, Social Behavior and Personality: An International Journal, Volume 44, Issue 7, 2016. ISSN 0301-2212, DOI 10.2224/sbp.2016.44.7.1057

Рад под редним бројем 53. „*Exploring Proenvironmental Behavior of Serbian Youth Through Environmental Values, Satisfaction, and Responsibility*“, објављен је у међународном часопису листе SSCI THOMSON REUTERS, Social Behavior and Personality: An International Journal, Volume 44, Issue 7, 2016. ISSN 0301-2212, DOI 10.2224/sbp.2016.44.7.1057

Потврда о објављивању рада налази се у документацији приложеној уз Извештај.

2. ОЦЕНА ДИОКТОРСКОГ РАДА

2.1. СТРУКТУРА ДОКТОРСКОГ РАДА

Докторски рад кандидата мр Милоша Лутовца под насловом **Географске детерминанте регионалног развоја Војводине** изложен је на 397 страна компјутерски сложеног текста формата А-4. Структуру рада чине 9 каузално условљених, компатибилних и у конзистентну функционалну целину повезаних поглавља. То су: Теоријско-методолошки приступи истраживања регионалног развоја; Регионални развој у контексту укупног развоја; Економске разлике у развијености на простору Србије; Географске детерминанте регионалног развоја Војводине; Критеријуми и показатељи развијености; Регионална конкурентност; Економске разлике у развијености на простору Србије; Приоритетни задаци институционалне изградње регионалног развоја и Закључак. Претходи им Увод који је урађен према нормама Правилника о изради докторских дисертација на Универзитету у Београду. У текст рада укомпоновано је 94 табела са релевантним садржајем. У Анексу рада дато је 9 картографских прилога. На крају

рада су спискови референтне и коришћене литературе (230 референци) и списак коришћених извора и докумената (7 референци).

2.2. САДРЖАЈ И РЕЗУЛТАТИ РАДА

Генерално посматрано у структури докторског рада доминирају целине које обједињује више поглавља. Целокупна структура рада опредељена је, са једне стране темама и циљевима рада у смислу очекиваног и зацртаног научно-теоријског и друштвеног доприноса, а са друге стране настојањем да се обезбеде што већа конзистентност и логички редослед приказа резултата истраживања.

У Уводу (1–11 стр.) као првој целини дати су теоријско-методолошки оквири рада. Ту су дефинисани прикази предмета рада, проблема и задатака истраживања, на бази којих је формиран циљ рада, те су овом поставком опредељена основна теоријско-методолошка полазишта рада. Просторни обухват одређен је предметом истраживања (Аутономна Покрајина Војводина), а временски је дефинисан претходним анализама. Постављене су основне хипотезе истраживања и дат је осврт на степен њихове потврђености. Приказане су примењене научне методе рада и коришћени подаци у истраживању. Предмет истраживања докторске дисертације су географске детерминанте регионалног развоја Војводине. Према принципима регионализације и новим доктринама регионалног развоја, а на темељу релевантних теоријских и методолошких поставки савременог регионалног развоја, модерне географије, те њених економских, демографских и социјалних дисциплина, дата је планерска препорука могућег равномерног регионалног развоја Војводине. Циљ, предвиђеног истраживања у докторској дисертацији, је да се у складу са савременим потребама и задацима истраживања геоекономског положаја и геопростора који се своди на: анализу простора (истраживање законитости у развоју регионалних структура), оцена простора с друштвено корисног гледишта (укључујући и будући развој) и указивање на алтернативне смерове регионалног развоја као основе за сврсисходну развојну националну политику и просторно планирање, извршити идентификовање, сагледавање и научно објашњење проблема везаних за регионални развој, просторно-функционалних односа и веза у Војводини, односно детерминисање њиховог модела.

Поглавље под насловом **Теоријско-методолошки приступи истраживања регионалног развоја** (13–46 стр.) састоји се од више сегмената. У првом, који има наслов „Уопште о регионалном развоју и феномену економских разлика“ разрађена је теоријско-методолошка основа рада. У развоју научног погледа на локације насеља, становништва, функција и економских активности у простору успостављена је методолошка вертикала која полази од питања појединачних локација и трансформише се у више теорија регионалног развоја и регионалне економије. Дат је кратак приказ теоријско-методолошких полазишта и апликативног значаја теорија локација, теорија централних места, теорија неједнаког регионалног развоја, теорија поларизованог развоја и концепције нодалне регије. Истакнути су концепти теорија полова раста и развоја, концепти поларизованог развоја и доктрине регионалног планирања, концепти поларизованих регија и центара развоја, концепт осовина раста и развоја, концепт центар-периферија. Такође, објашњене су њихове теоријско-методолошке основе, приказани су и критички сагледани примери њихове примењивости у праксама планирања просторне и економске компоненте регионалног развоја. У другом, трећем и четвртном сегменту овог поглавља размотрен је, и дефинисан је појам регионалног развоја,

његова суштина и садржај, где се развој у најширем смислу посматрано, одређује као повећење сложености и богатства једне привреде и друштва. Истовремено, у овом делу детерминисан је појам региона у економскогеографском смислу. Регион је посматран на једној страни као инструмент анализе, а на другој је посматран као инструмент спровођења политика уравнотеженог регионалног развоја Војводине. У том светлу аутор регион посматра и третира као сложен и динамичан територијални ентитет којег карактеришу условна географска заокруженост и економска хомогеност, територијална и секторска подела рада и производна орјентација која се формира око једног или више регионалних центара.

Други део рада (47–74) под насловом **Регионални развој у контексту укупног развоја** посвећен је регионалном развоју у духу савремених идеја развоја, којима се у ранијим радовима о из домена ове проблематике није придавао довољан значај. Наиме, аутор је пошао од реалне чињенице да брзе и динамичне промене у економском развоју подстицане научним, техничким и технолошким напретком, тј. научно-технолошким прогресом, посебно развојем и применом информатичких и нано технологија, као и промене у социјалним и политичким односима, дају нове димензије и погледе на односе географије, економског и регионалног развоја. Нове тенденције у економском развоју изражене су просторним реструктурирањем, диференцијацијом и релокацијом економских активности као и њиховим утицајем на регионални развој (алокације ресурса, рада, капитала...). Нови видови регионалног развоја траже специфичан научни приступ из кога ће произаћи нова научна објашњења и њихова примена у пракси. У том контексту наглашена је чињеница да, све до 70-их година прошлог века, географска, односно територијална или регионална компонента није третирана као детерминанта свеукупног социјално-економског развоја. У том смислу јавили су се потреба и нужност дефинисања новог концепта истраживања веза између територијалног, економског и општег друштвеног развоја примењивог у изградњи институционалне основе и праксе савремене територијалне регулације привреде и регионалног развоја. Објашњен је утицај регионалног развоја на привредни раст, и обрнуто, утицај привредног раста на регионални развој. Такође, хронолошким приступом аутор је сагледао целокупан развој као комплексан процес, тј. као друштвено-економску и просторно-временску и територијалну трансформацију. Ово је посебно битно с обзиром на чињеницу којом се тврди да ранија схватања те проблематике, тј. раније настале концепције и њима прилагођен теоријско-методолошки апарат нису дали очекиване резултате нити на пољу развоја научне мисли, нити на пољу примењивости. Дакле, на њима грађене развојне политике и методолошки апарати нису дали жељене резултате. Аутор је ту, на основу релевантних индикатора, указано на диспропорцију у степену развоја региона у Републици Србији као целини и у Аутономној Покрајини Војводини као њеном делу. Закључено је да продубљивање разлика између развијених и неразвијених региона Србије и Војводине траје деценијама и има хроничан карактер, а да проблем сиромаштва и регионалне неразвијености постаје веома озбиљан и осетљив у економском, географском, социјалном и политичком смислу. Ту је посебно апострофирана веза која говори о корелацији свеукупног развоја и општег или диференцираног богатства или сиромаштва привреде и становништва.

Трећи део рада (75–116) под насловом **Економске разлике у развијености на простору Србије** је органски наставак претходног. Посвећен је, уопште, економским разликама у развијености у контексту нове економске климе засноване на премиси да у модерним економијама постоји тесна веза између степена регионалне развијености и процеса глобализације, односно интернационализације и интеграције производних снага и нове територијалне и гранске поделе у складу са изазовима и потребама ширења савременог

друштва. С обзиром на објективну чињеницу која тврди да је неуједначен демографски и економски развој, у смислу депопулације и неравномерне регионалне концентрације становништва и економских капацитета, реална стварност, у овом делу рада је анализиран степен регионалне развијености Војводине и Србије у целини и по регионима. Акценат је стављен на постојање регионалне издиференцираности Војводине и Србије на такозвани више развијени центар и на мање-више неразвијену периферију. Такође, ту је преко егзактних индикатора указано на раст сиромаштва како у регионима државе као целине тако и унутар региона, а посебно у регионима Војводине. Закључено је да комплексност наслеђених територијалних регионално-развојних проблема Републике Србије, а самим тим и Војводине, уз појаву регионалног транзиционалног сиромаштва достижу размере које намећу потребу новог приступа у дефинисању концепта општег и регионалног развоја. Стога је, овај део рада, завршен предлогом мера које треба предузимати у циљу смањења регионално-развојних диспаритета.

Четврти део рада (117–160 стр.) под називом **Географске детерминанте регионалног развоја Војводине** посвећен је разматрању географских чинилаца регионалног развоја Аутономне Покрајине Војводина. У овом делу пажњу је посвећена физичкогеографском, економско-географском, саобраћајногеографском и геополитичком положају Војводине у Србији и Југоисточној Европи и Западном Балкану. Такође, приказани су и природни услови (рељеф, клима, воде, тло, биљни и животињски свет...), ресурси и потенцијали (минералне сировине, воде, обрадиво земљиште, шуме, лов и риболов, туристички капацитети...) Војводине. Уз исцрпну анализу, они су посматрани, на једној страни, као фактори генерисања развоја, а на другој, приказани су и као фактори који га ограничавају. Посебно, истакнуте су климатолошке, хидролошке, педолошке особености простора и њихова валоризација за развој пољопривреде у Војводини. Све у светлу новијих приступа у тумачењу одрживог развоја који акценат стављају на заштиту географске средине и рационално коришћење природних ресурса. На концу, географске детерминанте су третиране као територијални и хумани капитал.

Пети део, (161–234 стр.) под насловом **Критеријуми и показатељи развијености** посвећен је критеријума помоћу којих се детерминише регионални развој и разноврсним индикаторима који се користе у том процесу. Утврђено је да је већина критеријума утемељена на односима четири групе индикатора и то: просторни, демографски, економски и социјални. Посебно су обрађени просторни индикатори, где је пажња усмерена на оне који говоре о степенима интегрисаности привреде Аутономне Покрајине Војводина у привреду Републике Србије. У том контексту анализиране су регионална усмереност, билансна размена и повезаност привредних организација Покрајине и Републике. Демографски индикатори су битани за формирање критеријума развијености. Овде су анализирани показатељи демографског стања, демографских кретања и демографских структура. Од социјалних индикатора посебно је истакнут степен образовања становништва као основа хуманог капитала, како досадашњег, тако и будућег развоја. За приказ нивоа опште развијености коришћени су и индикатори о здравственој заштити становништва Србије и Војводине. Наведени индикатори могу дати целовитију слику полазног стања за будући регионални развој истраживане територије, те су стога у овом делу рада детаљно обрађени. На темељима просторних (територијални капитал) економских, демографских и социјалних детерминанти (хумани капитал) процењена је могућност појединих региона да одговоре захтевима пројектованог, будућег развоја.

Шести део (235–270 стр.) рада под насловом **Регионална конкурентност** посвећен је анализи и разматрању економско-финансијске ситуације у административно територијалним јединицама (округ – област) истраживаног подручја. На том пољу утврђене су дубоко изражене разлике

које представљају основну карактеристику регионалног развоја Србије и Војводине. Закључено је да се такво стање може превазићи стварањем амбијента који ће довести до развојне конвергенције региона у условима динамичне конкуренције, односно компетитивности. Када се посматра регионална конкурентност онда треба имати у виду способност сваког од региона Војводине да привуку, убрзају и подрже привредну активност тако да њена целокупна привреда има динамичан раст. У том смислу у овом делу рада анализирају су извозно-увозна регионална димензија, предузетништво, ефекти приватизације привреде, степени технолошке развијености и трансформације индустрије и њен територијални размештај – индустријске зоне региона. Овде је потврђено да су конкурентнији они региони који имају компаративне предности стечене валоризовањем географских особина. Аутор закључује да конкурентност може допринети рационалном коришћењу територијалних, друштвених и индивидуалних људских ресурса у свим регионима истраживаног подручја. У крајњој инстанци територија Војводине није схваћена као структурно статичан систем региона, већ је схваћена као простор у коме се одвијају динамични економски – „друштвено-просторни” процеси изазвани конкуренцијом региона. Војводина је подложна сталном унутрашњем диференцирању и сталној синтези и хибридизацији региона.

У седмом делу рада (271–324 стр.) под насловом **Економске разлике у развијености у гепростору Србије** анализирани су регионалне неравномерности наслеђене из ближе и даље прошлости, а које су у огромној мери утицале на садашње стање и на будући ток развоја Србије и Војводине као целина и односа њихових делова, тј. региона. Такође, основни фактор и главни чинилац друштвено-економског развоја једног географског подручја, односно региона јесте његово становништво. Зато су анализирани демографске карактеристике Србије и Војводине, те социјални аспекти, тј. повезаност регионалног развоја са хуманим (људским) и одрживим развојем. Аутор наглашава да простор – територија и становништво имају детерминишућу улогу у сагледавању значаја расположивих природних и привредних потенцијала у потпунијем одређивању динамике и праваца даљег регионалног развоја. Тај став аутор истиче полазећи од премисе којом се тврди да свеукупни одрживи развој представља циљно оријентисан, дугорочан, аполитичан и непрекидан процес, који тежи ка континуираном друштвеном и економском расту и развоју, уз поштовање постулата савремене екологије – заштите животне средине.

У осмом делу дисертације (325–366 стр.) под називом **Приоритетни задаци институционалне изградње регионалног развоја** размотрене су нове регионалне поделе Републике Србије, као и Закон о регионалном развоју и формирању номенклатуре територијалних статистичких јединица (НУТС) у функцији коришћења средстава из разноврсних фондова Европске уније. Исторемено анализирани су политика регионалног развоја, у тзв. транзиционом периоду, као и остала релевантна и актуелна ограничења одрживог и уравнотеженог регионалног развоја. Ту је извршена и компаративна анализа чији резултати говоре о диспропорцији између постављених циљева и до сада постигнутих резултата у домену регионалног развоја. На крају овог дела рада, аутор је, на бази проверених чињеница, указао на могућности спровођења политика уравнотеженог развоја у Србији и Војводини, које у блиској будућности могу бити комплементарне са политикама регионалног развоја Европске уније и њених макрорегионалних и мезорегионалних целина.

У деветом делу (367–380 стр.), односно **Закључку** извршена је рекапитулација постављених и реализованих циљева, задатака, доказаних и–или оспорених хипотеза од којих се у дисертацији пошло. Аутор је сублимирао резултате до којих је дошао применом комплексног и доста оригиналног научног поступка у истраживању улоге географских детерминанти у регионалном

развоју Војводине. Закључио је да равномеран просторни, економски и социјални развој захтева рационално коришћење територијалних, друштвених, финансијских и индивидуалних људских ресурса у Војводини као целини и у њеним деловима – регионима појединачно. У том светлу, уз поштовање става да се прихватање начела „планског уравнотежења” у досадашњој пракси показало исувише декларативним, он сматра да равномеран развој не треба схватити тако као да се сви региони планским усмерењем морају кретати у правцу смањивања разлика између степена међусобне просторне и економске развијености (регионална конвергенција), јер је то у противречју са економским критеријумима ефикасности или са друштвеним критеријумима једнакости, већ да га треба схватити као резултанту динамичне регионалне конкурентности.

3. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА

У циљу испуњења задатака постављених предметом и научним проблемом докторске тезе, коришћене су две групе комплементарних и компатибилних методолошких поступака и то: дедуктивно-индуктивни метод и метод просторне односно географске анализе и синтезе (методе анализе и синтезе у географији, регионалном развоју и регионалном планирању). Оне су допуњене економетријским методама.

Дедуктивним методолошким поступком, у конкретном геопростору Војводине је проверена примењивост постојећих теоријских поставки и модела о регионалном развоју. У њих су уграђени резултати, до којих је конкретним истраживањима аутор дисертације дошао.

Индуктивним методолошким поступком обрађене су поједине географске и економске детерминанте регионалног развоја Војводине као територијалног система (природногеографске, енвайронменталне – еколошке, социјалногеографске, политичкогеографске, регионално-географске, економске, демографске, насељске...) и њених региона, а у појединим поглављима и субрегионалних целина, појединачно.

Методом елементарне и комплексне географске анализе детерминисани су елементи, везе и процеси који чине структуру истраживаног простора, а методом географске синтезе утврђени су карактер и територијални домет њиховог заједничког деловања, односно дефинисан је модел њиховог просторног и функционалног организовања. На концу, комбиновањем метода географске анализе и синтезе са економетријским методама утврђен је степен интегрисаности привреда појединих региона у привредне системе Војводине и Србије.

У целини може се рећи да је методолошки портфолијум рада сачињен од комбинација метода (дедуктивно-индуктивни, аналитичко-синтетички, посебни методи), модела (детерминистички и стохастички модели) и техника (стандардне и специфичне – *ad hoc* технике) разноврсних географских, економетријских и демографско-статистичких карактеристика.

4. НАУЧНИ РЕЗУЛТАТИ РАДА

Сврсисходно предмету и циљу истраживања, на темељу релевантних теоријских и методолошких поставки савремених регионалних наука, друштвене географије и њених социјалних и економских дисциплина, уз поштовање принципа просторне економије и посебно новијих доктрина о органској вези функционалне регионализације и регионалног развоја у докторском раду Географске детерминанте регионалног развоја Војводине, његов аутор мр Милош Лутовац је утврдио и научно образложио законитости на основу којих су географски елементи, појаве процеси – географске детерминанте, утицали на досадашњи просторни –

територијални, социјални и економски развитак и прогрес Војводине као целине и њених седам региона (окрузи – области – НУТС 3) у којима живи око два милиона становника распоређених у 467 насеља. У том контексту аутор је утврдио и научно образложио следеће чињенице:

– У суштини регионалног аспекта у географији, регионалном развоју и регионалноразвојним политикама и регионалном планирању је чињеница да су готово све људске активности територијализоване, и да их у великој мери одређују географски фактори, тј. географске детерминанте. Регионални аспект појављује се као један од структурних проблема Србије и Војводине и региона на које су оне издиференциране. То је у корелацији са проблема везаним за територијализацију активности и делатности у националном простору и у његовим субцелинама, појединачно, тј. у регионима. Због тога, региони имају специфичне улоге и то: инструмената динамичног економског развоја целокупне државне или националне територије, инструмената уравнотежења унутрашњег развоја, инструмената међурегионалног повезивања и инструмената прекограничних сарадњи;

– Регионалноразвојне неуједначености у Србији као целини и у Војводини као њеном органском делу имају бројне облике. Оне не укључују само разлике у висини дохотка по глави становника или агрегатно, стопе привредног раста, стопе незапослености, економију обима, структуру производње и потрошње, продуктивност и сл., већ укључују и читав комплекс проблема проистеклих из разлика у располагању природним ресурсима и потенцијалима, у демографским процесима и структурама, у развијености јавносоцијалних служби и техничке инфраструктуре и слично;

– Региони имају изузетну улогу у интегрисању и повезивању, у природногеографском, социјалногеографском, економском, социјално-економском и просторно-функционалном смислу, хетерогених структура и система и тиме учествују у територијалном и привредном хомогенизовању и-или диференцирању Војводине.

– Равномеран просторни, економски и социјални развој захтева рационално коришћење територијалних, друштвених, финансијских и индивидуалних људских ресурса у Војводини као целини и у њеним деловима – регионима појединачно.

– Да равномеран развој треба схватити као резултанту динамичне регионалне конкурентности која се одвија између региона Србије, Војводине и њиховог надрегионалног окружења.

– Да постоје велике могућности за спровођење политика уравнотеженог развоја у Србији и Војводини, које у блиској будућности могу бити комплементарне са политикама регионалног развоја Европске уније и њених макрорегионалних и мезорегионалних целина.

У функцији предмета и циља истраживања докторске тезе, у њу су значајки укомпоновани прилози са релевантним показатељима квантитативно-квалитативне природе, који имају хоролошко-хронолошку димензију оваплоћену у табелама и картографским моделима појава и процеса који се одвијају у истраживаном простору.

У целини, може се рећи, да резултати докторског рада до којих је у дисертацији дошао мр Милош Лутовац имају карактер научног објашњења, које, на једној страни употпуњује знања о улози географских фактора у процесу регионалног развоја Војводине, а на другој, представља научно полазиште за њен плански развој. Резултати докторског рада имају изузатно апликативан карактер и могу бити научно полазиште за планирање даљег територијалног, економског и социјалног развоја Војводине и за уређење и заштиту њеног геопростора.

Како планирање и усмеравање нашег друштвеног и привредног развоја као и модерног политичког система није могуће ни замислити без врло озбиљних захвата у усавршавању теорије, методологије и праксе регионалног развоја и регионалног планирања и како су за њихову успешну реализацију нужне широке и координиране друштвене и научне акције, тако саматрамо да ће резултати ове дисертације учинити помак на том пољу.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија сматра, да јасно дефинисаним предметом и циљем, теоријском и методолошком концепцијом, научним резултатима и апликативношћу, докторски рад **Географске детерминанте регионалног развоја Војводине** има карактер научног дела.

Имајући у виду у претходним поглављима Извештаја изнете чињенице и ставове, Комисија предлаже Наставно-научном већу Географског факултета Универзитета у Београду да прихвати Извештај о прегледу и оцени, и одобри јавну одбрану докторског рада мр Милоша Лутовца под насловом **Географске детерминанте регионалног развоја Војводине**.

У Београду, 11. 4. 2016.

КОМИСИЈА

Др Драгутин Тошић, редовни професор

Др Мирко Грчић, редовни професор

Др Богдан Лукић, доцент

Др Марија Јефтић, доцент

Др Биљана Јовановић – Гавриловић, редовни професор